

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію Доцевич Тамілії Іванівни «**Метакогнітивна компетентність суб'єкта педагогічної діяльності у вищій школі**», подану до захисту на здобуття наукового ступеню доктора психологічних наук за спеціальністю 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія

Актуальність обраної теми. У сучасній психології як на рівні методологічної рефлексії, так і в прикладних дослідженнях розробка проблеми метакогнітивних процесів та властивостей відстає від міри вивчення когнітивних процесів та властивостей особистості. Дисертація Тамілії Іванівни Доцевич присвячена вивченню метакогнітивної компетентності суб'єкта педагогічної діяльності, яка є результатом його педагогічного досвіду та обумовлена педагогічною рефлексивністю. Актуальність цього дослідження безсумнівна. З одного боку, метакогнітивні здатності виступають як одна з найбільш впливових детермінант пізнавальної діяльності особистості, з іншого боку роль метакогнітивної компетентності в успішності реалізації педагогічної діяльності залишається маловивченою. Детальне дослідження закономірностей такої детермінації корисне для подальшої розробки системи психологічного супроводу навчально-виховного процесу у вищій школі.

Дисертація актуальна і з практичної точки зору, оскільки її автор здійснює певний внесок у розробку нових і систематизацію вже наявних у практичній психології способів і прийомів розвитку метакогнітивних здатностей.

Дисертація Т.І. Доцевич корисна тим, що дозволяє подолати тенденцію, яка намітилася у вітчизняній педагогічній психології, і полягає в недооцінці важливої посередницької ролі метапізнання у процесі пізнавальної діяльності як студента, так і викладача.

Міра обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Структура дисертації традиційна: вона складається із вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаної літератури та додатків. Дисертація написана літературною науковою мовою. Матеріал викладено логічно і послідовно. План роботи сприяє розкриттю теми та досягненню мети дослідження, яка полягає у виявленні психологічної структури, чинників та шляхів розвитку метакогнітивної компетентності суб'єкта педагогічної діяльності у вищій школі.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в даній роботі, досить висока. Вона відповідає тому рівню, який задається в сучасних українських докторських дисертаціях.

Проаналізовано достатню кількість нових і класичних першоджерел з проблеми. Використані автором методи і методики дослідження відповідають його предмету, меті та завданням. Дослідницька вибірка репрезентативна. Математико-статистична обробка результатів цілком коректна і відповідає природі отриманих даних.

У теоретичній частині роботи автором представлений детальний аналіз існуючих досліджень з проблеми психології суб'єкта педагогічної діяльності, його професійної компетентності. Т.І. Доцевич показала, суб'єктний підхід до характеристики змісту освітньої діяльності виявляється необхідним і достатнім для дослідження суб'єкта педагогічної діяльності та специфіки педагогічної діяльності у вищій школі, що характеризується професійною активністю педагога як компетентного фахівця.

У другому розділі Тамілія Іванівна розробила та концептуально обґрунтувала модель психологічної структури метакогнітивної компетентності суб'єкта педагогічної діяльності у вищій школі, операціоналізувала її компоненти, визначила теоретико-методологічні засади дослідження метакогнітивної компетентності суб'єкта педагогічної діяльності у вищій школі. Слід зазначити, що методичний огляд діагностичних засобів

метакогнітивних процесів і властивостей, наведений у цьому розділі, є найбільш повним і ґрунтовним у вітчизняній психології.

У третьому розділі дисертантка запропонувала діагностичний комплекс для дослідження метакогнітивної компетентності викладача, який відповідає розробленій автором концептуальній моделі. Дисертанткою було визначено залежність рівня розвитку компонентів метакогнітивної компетентності від педагогічного стажу, таких когнітивних чинників, як рівень інтелекту, креативності, пам'яті, мовленнєвих здібностей, а також від професійної мотивації та емоційного вигорання. Автором досліджено факторну структуру метакогнітивної компетентності, в якій показано рефлексивний характер метакогнітивних здатностей.

У четвертому розділі дисертанткою було розроблено методику діагностики педагогічної рефлексивності викладача для вивчення її ролі у функціонуванні метакогнітивної компетентності. Також автором було модифіковано методику саморегуляції педагогічної діяльності, яка ґрунтується на теорії самодетермінації Е.Десі та Р. Райана та дозволяє визначити рівень розвитку внутрішньої, зовнішньої, інтроектованої та ідентифікованої мотивації викладача. Зазначені властивості, а також особливості самоорганізації, педагогічного мислення та спілкування покладені в основу регулятивно-стильових характеристик педагогічної діяльності, відмінності яких позначаються на рівні розвитку метакогнітивної компетентності.

У п'ятому розділі автором визначено особливості метакогнітивної компетентності майбутніх викладачів вищої школи, запропоновано та апробовано програму психологічного супроводу її розвитку. Заслугове на увагу ретельне проведення контрольних зрізів, у результаті чого доведено ключову роль розвивальних впливів на метамнемічні властивості магістрантів у загальному розвитку їх метакогнітивної компетентності.

Повнота викладу результатів дослідження в опублікованих роботах. Матеріал дисертації добре структурований, а результати і виявлені закономірності детально проаналізовані. Основні результати дослідження

відображені в публікаціях, з яких 1 монографія, 25 статей у спеціалізованих наукових виданнях з психологічних наук, затверджені ДАК МОН України, наукометричних та зарубіжних спеціалізованих виданнях.

Дисертація та автореферат оформлені відповідно до вимог МОН України. Зміст автореферату повністю ідентичний основним положенням дисертації.

Високо оцінюючи теоретико-методологічний і методичний рівень проведеного дослідження, необхідно відзначити, що у нас є деякі **зауваження та побажання** щодо деяких аспектів роботи:

1. На констатувальному етапі дослідження автор, порівнюючи рівень розвитку показників метакогнітивної компетентності у викладачів з різним педагогічним стажем, виявляє таку закономірність: у викладачів з достатнім педагогічним стажем (10-15 років) виявляється суттєве зниження рівня розвитку ключових метакогнітивних здатностей. Дисертаційне дослідження було б більш повним, якби дисертантом було втілено програму психологічного супроводу саме з цією «проблемною» категорією викладачів.

2. У дисертації на рисунку 4.1 надано схему рефлексивних та регулятивно-стильових чинників метакогнітивної компетентності, яка з одного боку, обґрунтована експериментальними даними, проте не містить аргументованої деталізації педагогічної рефлексивності як детермінанти функціонування метакогнітивної компетентності викладача вищої школи.

3. У пункті 3 новизни автор зазначає мотиваційні, емоційні та когнітивні чинники метакогнітивної компетентності, проте у розвивальній програмі вони не виділяються в окремі блоки і не визначаються як окремі розвивальні завдання. В роботі слід було б це проаргументувати.

4. З нашої точки зору, було б доцільним в інструментальному етапі психологічного супроводу діяльнісний блок назвати блоком педагогічної компетентності, оскільки саме це, як зазначає автор, було ключовим спрямуванням блоку.

Відмічені недоліки не знижують загального позитивного враження від дисертаційної роботи Т.І. Доцевич. Висновки дисертації відповідають меті і

завданням дослідження. В цілому робота оформлена згідно формальних вимог МОН до кандидатських дисертацій. Таким чином, на захист представлена самостійна, завершена, цілісна науково-дослідна робота з актуальної проблеми вікової та педагогічної психології.

Все вище сказане дає підстави стверджувати, що представлена дисертаційна робота є завершеним самостійним дослідженням, за своїм змістом відповідає профілю ради, за яким раді надано право проведення захисту. Відповідно до п. 9.11 постанови № 567 Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. про Порядок присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника Доцевич Тамілія Іванівна заслуговує присудження наукового ступеня доктора психологічних наук зі спеціальності 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія.

Офіційний опонент –

доктор психологічних наук, професор,
завідувач кафедри психології
Полтавського національного педагогічного
університету імені В.Г. Короленка

[Handwritten signature]
Седих К.В.

Підпис *Седих К.В.*
Засвідчую
Діловод
відділу кадрів *[Handwritten signature]* Н.М.Прищеп